

Högskolan
Kristianstad

Högskolan Kristianstad
291 88 Kristianstad
044-250 30 00
www.hkr.se

Självständigt arbete (examensarbete), 15 hp, för
kandidatexamen i kriminologi
VT 2022
Fakulteten för Hälsovetenskap

En ”misslyckad” skolgång: En studie om hur sambandet mellan problematisk skolfrånvaro och kriminalitet porträtteras i dokumentärfilmer

Linda Mellberg

Författare

Linda Mellberg

Titel

En misslyckad skolgång: En studie om hur sambandet mellan problematisk skolfrånvaro och kriminalitet porträtteras i dokumentärfilmer

Engelsk titel

Failing in school: a study of how the connection between problematic school absenteeism and crime is portrayed in documentaries

Handledare

Sophia Yakhlef

Examinator

Anna Berglund

Sammanfattning

Brottsförebyggande rådet (Brå) sammanställde mars 2009 med inrådan från Justitiedepartementet en vetenskapligt förankrad kunskapsinventering för att förstå orsakerna till ungdomsbrottslighet. Riskfaktorer handlade om ett tidigt skolmisslyckande, dålig anknytning till skolan och dålig skolmiljö. Likaså beslutade regeringen att kartlägga elevers problematiska skolfrånvaro som genomfördes av Malin Gren Landell, den var klar 2016. Den påvisade risker som större risk för utanförskap, psykiska besvär, missbruk och kriminalitet. Därav är det av vikt att studera sambandet problematisk skolfrånvaro och kriminalitet för att besvara hur diskussionerna går runt orsaker, anledningar till problematisk skolfrånvaro, vilka sociala konsekvenser skapas och problematisk skolfrånvaro i förhållande till kriminalitet. Syftet är att undersöka fem dokumentärer om hur ungdomar som har en problematisk skolfrånvaro beskrivs och porträtteras. Mediematerialet har jag analyserats med hjälp av kvalitativ innehållsanalys och ett induktivt angreppssätt. Fyra olika teman har valts ut och analyserats. I dokumentärerna framkommer det att kunskapskraven och det betygssystem som används ställer för höga krav på elever, speciellt barn och ungdomar med neuropsykiatriska funktionsvariationer vilket skapar frustrationer genom att individer inte klara av den sociala ordningen skolan/samhället ställer och har

svårigheter att vara i skolan. I dokumentärerna framgår det att kunskapskravet driver elever till ett utanförskap som kan sluta i kriminalitet.

Ämnesord

Ungdomar, problematisk, skolfrånvaro, stigma, moralpanik, medier och brott, kvalitativ innehållsanalys

Author

Linda Mellberg

Title

Failing i school: a study of how the connection between problematic school absenteeism and crime is portrayed in documentaries

Supervisor

Sophia Yakhlef

Examiner

Anna Berglund

Abstract

In March 2009, the Swedish National Council for Crime Prevention (Brå) compiled a scientifically based knowledge inventory to understand to causes of juvenile delinquency. Risk factors focused early school failure, poor attachment to school and poor school environment. Similary, the Swedish government decided to map pupils' problematic school absences (Gren Landell, 2016). This study demonstrates various risks linked to school absence, such as a higher risk of exclusion, mental, health problems, substance abuse, and criminal behavioure. Therefore, it is important to study the relationship between problematic school absences and crime in order to shed light on the public debate that links problematic school absences with, social consequences and crime. The aim of this study is to investigate five Swedish documentaries focusing om young people who have a problematic school absence. This qualitative study describes how these young people, their schoolas and their parents are portrayed. By using content analysis the aim is to study this media material. Four emerging themes detected in the documentaries. The results suggests that the knowledge requirements and grading systems used by the schools places far to high demands on the student, especially children and adolescents with neuropsychiatric functional variations. The documentaries conclude that, this causes frustrations and hinders pupils to cope with the social order of the schools and of society in general. The documentaries also conclude that such high demands cause social exclusion that might lead to criminal behaviour.

Keywords

Youth, problematic, school absence, stigma, moral panic, media and crime, qualitative content analysis

Förord

Vill inleda mitt självständiga examensarbete med att först tacka min handledare Sophia Yakhlef som har handlett mig genom denna studie på bästa tänkbara sätt. Likaså vill jag lyfta den erfarenhet och den kunskap jag nu besitter genom denna studie, där jag ifrågasätter – *Varför satsar man inte på de här barnen. Jag blir tokig.*

Vill tacka min familj som funnits där i bakgrunden under mina tre år på Beteendevetenskapliga programmet i Kristianstad och orkat lyssnat på mig i tid och otid om alla spännande kurser jag förkovrat mig genom.

Stort Tack! // Linda

Juni 2022 Röshult

Innehållsförteckning

Inledning inklusive problemformulering	9
Syfte och forskningsfrågor	11
Bakgrund	11
Tidigare forskning	14
<i>Avvikande ungdomar och moralpanik</i>	14
Teori	16
<i>Robert Merton – Strainteorin</i>	17
<i>Erving Goffman – Stigma</i>	18
<i>Howard Becker – Avvikelse teorin</i>	20
Metod	21
Kvalitativ innehållsanalys	21
<i>Vad innebär metoden</i>	21
<i>Motivering till val av metod</i>	21
<i>Fördelar/nackdelar med kvalitativ metod</i>	22
Material och avgränsningar	22
<i>Val av material</i>	22
<i>Var hittades dokumentärerna?</i>	23
<i>Svårigheter med att arbeta med rörligt material/film</i>	23
<i>Övrigt material och tidigare forskning</i>	23
Analysmetoden.....	24
Problematisering av metoden	24
<i>Metodens värde och begränsningar</i>	24
<i>Tillförlitlighet, validitet och reliabilitet</i>	25
Etiska överväganden	26
Resultat och analys	26
Betyg, kunskapskrav, diagnoser och ångest.....	26
Stöd, förståelse och anpassningar	30
Skola, socialtjänst och samhälle.....	32
Sociala sammanhang, utanförskap och kriminalitet.....	35
Avslutande diskussion	37
Slutord	40
Referenslista	42

Referenser dokumentärer 45

Inledning inklusive problemformulering

I Sverige är det en självklarhet att alla barn ska gå till skolan och skolplikten innebär att kommunen och skolans styrelse säkerställer att detta genomförs. Sedan 2011 när de nya kunskapskraven och ett betygssystem som ändrades radikalt kan man se en förändring i och med att en stor grupp elever inte klarar av att gå till skolan. Detta problem börjar uppmärksammas alltmer i den svenska samhällsdebatten, till exempel i Kalla faktas dokumentär *De osynliga barnen* (TV4 2018). I dokumentären beskriver man att många bänkar står tomma i klassrummen och diskuterar hur det har kommit sig att många barn och ungdomar i behov av särskilt stöd och hjälpinsatser har ”slungats ut” från skolan utan hjälp och möjlighet att få en fungerande skolgång.

I den här studien analyseras fem dokumentärer som alla handlar på ett eller annat sätt om vad som händer med barn/unga som inte får rätt stöd, hjälp eller förståelse i skolan. I Uppdrag granskning *Diagnoseexplosionen* (SVT 2021) uttrycker bland annat en intervjuad mamma att dottern har fått ångestattacker, fått utbrott, skrikigt och betett sig våldsamt.

De riskfaktorer som finns för att begå brott enligt Brå (2009) och Polisen (2022) i forskningen handlar om ett tidigt skolmisslyckande, som skapats genom dålig anknytning och dålig skolmiljö, svåra familjesituationer, kriminella familjemedlemmar, uppmärksamhetsstörningar och leva i områden med begränsande ekonomiska och sociala resurser. Likaså genom Aftonbladets (2020) artikel *Allt yngre dras in i gängkriminalitet* där barn i nio-, tioårsåldern fångas upp av kriminella gäng, en oroväckande faktor som har eskalerat genom att våldet bara blir grövre. Den gemensamma faktorn handlar om en misslyckad skolgång, problem med att hantera känslor, föräldrarnas svårigheter med att sätta gränser, underliggande diagnoser eller att aldrig ha blivit utredda, likaså har skolan problem med att erbjuda särskild undervisning.

I populärkultur och nyhetsmedia lyfts ofta barn och ungdomar fram som en representation av vår framtid och de som innehar ett avvikande beteende karakteriseras av ett samhälle som sjunker längre ner i ett moraliskt moras (Jewkes

2015, s. 68). Tidigare studier om barn och unga som av olika anledningar (SOU 2016:94) har svårt att genomföra sin skolgång har bland annat visat att det inte finns mycket forskning runt den fysiska skolmiljön som kan vara en risk för frånvaro. Likaså riskfaktor på individnivå behöver inte vara en bidragande orsaksfaktor till frånvaro om skolan gör Anpassningar åt en elev med en funktionsvariation. Elever med problematisk skolfrånvaro löper därmed större risk för utanförskap när hen inte ingår i sociala interaktioner och förlorar därmed möjligheter till kunskaper och erfarenhet. Vidare har forskningen visat att elever med problematisk frånvaro drar till sig psykiska besvär, missbruk och kriminalitet (SOU 2016:94, ss. 153, 156, 369-370).

I Tobias Forsells avhandling om problematisk skolfrånvaro så fokuserar elevhälsokonferenser snarare på reflektioner runt individen som problembärare än hur undervisningsmiljön är. Det framgår att elever med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar är överrepresenterade i anmälningssändande till Skolinspektionen gällande frånvaro, likaså representerar dessa elever vanligtvis den omfattande frånvaron (Forsell 2020, ss. 16, 60).

Det är därför inte enbart kartläggning utav eleven som behövs för att kunna motivera närvaro, utan här är det av vikt att implicera och kartlägga lärmiljön för att kunna identifiera och skapa en bra skolnärvaro (Forsell 2020, s. 145). Det är av yttersta vikt att studera detta ämne, med tanke på hur dessa barn och ungdomar framställs i nyhetsmedia. Det går bland annat läsa i Aftonbladet artikeln *unga utan utbildning kastas in i kriminalitet* (2022) att TV4 har granskat de senaste 6 månaderna att över 80% under 24 år har ingen grundskoleexamen i de domar och de åtal som förekommit. Därför är risken stor att dessa unga individer är förpassade till en framtid av bidragsberoende eller kriminalitet.

Därför är det ett ytterst relevant ämne att studera och analysera, eftersom problematiken inte bara uppdagas genom forskare utav att även media har fångat problematisk skolfrånvaro och dess följder. Genom en kvalitativ innehållsanalys fångas ett större djup och en högre förståelse varför alla barn och unga inte inkluderas i skolan och dess följder av en misslyckad skolgång.

Syfte och forskningsfrågor

Syftet med den här studien är att undersöka hur ungdomar som har en problematisk skolfrånvaro beskrivs och porträtterats i (fem) dokumentärfilmer. Vidare vill jag undersöka hur kopplingen mellan skolfrånvaro och kriminalitet lyfts fram i dokumentärerna och analysera detta med hjälp av Mertons strainteorin, Goffmans perspektiv på stigma och Beckers avvikelseteori.

- *Hur diskuteras orsaker och anledningar till att barn/ungdom hamnar i problematisk skolfrånvaro i dokumentärerna?*
- *Vilka sociala konsekvenser tas upp i dokumentärerna angående en problematisk skolfrånvaro?*
- *Hur diskuteras en problematisk skolfrånvaro i förhållande till kriminalitet i dokumentärerna*

Bakgrund

Alla barn har skolplikt i Sverige vilket innebär att alla måste gå till skolan och delta i verksamheten. Likaså innebär detta därmed att varje barn har rätt till en kostnadsfri utbildning under hela grundskoletiden. Den som har ansvaret för att skolplikten fullgörs är i första hand huvudmannen, i detta fall kommunen och skolans styrelse. Det fullgörs genom insatser ifrån skolkurator, socialtjänst och barn- och ungdomspsykiatri och föräldrar (Skolverket 2022). Med hjälp av skolpliktsbevakning granskar man att varje kommun ser till att varje barn blir tillgodosedda den rätt till utbildning de har genom lagstiftningen. Vilket innebär att alla barn har en skolplacering, en skola att gå till (Skolinspektionen 2011).

Denna grupp av barn/ungdomar har fått begreppet hemmasittare, vilket innebär att de har en problematisk skolfrånvaro som gör att de skolvägrar. Det handlar inte om skolk, utan dessa elever upplever snarare oro och stress av att gå till skolan. Barn och ungdomar har både skolplikt och skolorätt i Sverige. Skolgång är en viktig faktor för den sociala och emotionella utvecklingen hos våra barn/ungdomar, likaså för att lyckas på arbetsmarknaden är närvaron i skolan en viktig framgångsfaktor för skolprestationerna (Göteborgs Universitet 2021). Vidare har Högsta domstolen slagit fast att elever med stödbehov på grund av funktionsnedsättning har rätt till

skadestånd om skolan inte tillgodoser dessa insatser. Skolan bryter därmed mot diskrimineringslagen när de inte skapar extra anpassningar och särskilt stöd för dessa elever för att de ska nå så långt som möjligt (Skolvärlden 2020).

Regeringen beslutade därmed 19 november 2015 att kartlägga elevers problematiska frånvaro i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan för att kunna förstå orsakerna till frånvaron, främst för att skolan ska kunna förbättra närvaron för dessa elever. Utredningens främsta syfte var att säkerställa alla barn/ungdomars rätt till en likvärdig skola, likaså ses elevers frånvaro som ett stort samhällsproblem. Den särskilda utredaren som fick utreda detta är Malin Gren Landell, psykolog och medicine doktor (SOU 2016:94). Utredningens bedömning påvisade att förslagen redan följer skolförfattningarna, men behöver tydliggöras för att skolan, huvudmannen och hemkommunens agerande och ansvar att utreda, vidta åtgärder och dokumentera ska bli bättre. Vidare anser utredningen att detta kan utföras av befintlig personal och inom den ram för verksamheten som myndigheten bedriver. Syftet är att motverka frånvaro och främja närvaro, likaså tillgodose elevers rätt till utbildning. Barns rätt till utbildning är en mänsklig rättighet, därför bör lagstiftningen utformas för att skapa en tydligare effekt, genom att öka medvetenhet till varför elever är frånvarande från skolan. Därför krävs det administrativa krav av huvudmän och rektorer för att främja närvaro och förebygga frånvaro och skapar därmed en mer jämlik och jämställd skola (SOU 2016:94).

De fem dokumentär som valdes att användas i studien är; Kalla faktas granskning *De osynliga barnen* (TV4 2018) som avslöjade ett missförhållande som var långt värre än vad någon tidigare känt till och som förstör för tusentals barn och föräldrar och som skapar en problematisk skolfrånvaro. Där ansvariga myndigheter och politiker har valt att blunda för verkligheten. Kalla faktas granskning skapades utefter att de allt oftare hört talas om barn som inte alls går till skolan och upptäckte att det inte gjorts någon heltäckande undersökning i Sverige alls av hur många grundskoleelever som inte får någon utbildning alls. Där de flesta barn är sjukanmälda av vårdnadshavare eller sjukskrivna av Barnläkare på BUP, det handlar inte om skolk utan om att de inte får det stöd de

har rätt till enligt skollagen. I Uppdrag granskning (SVT 2021) bokstavs barnens tre delar *diagnosexplosionen, misslyckandet och vårdkaoset* lyfter man att antalet bokstavs barn (neuropsykiatriska funktionsvariationer) ökat dramatiskt de senaste åren, där barnen och deras föräldrar kämpar i motvind när samhället sviker och ifrågasätter vad det är som ligger bakom detta fenomen. I SVT:s granskning *Vem ska rädda barnen* (SVT 2022) gängkrigens konsekvenser i Järvaområdet där många barn och ungas vardag präglas av våldet och där många har bevittnat mord. Nästan alla skjutningar har skett nära en skola och där förövarna är unga från området som misslyckats i skolan.

Det går bland annat att läsa i Expressen (2022) att *Unga utan utbildning kastas in i kriminalitet*. Genom debattartikeln målas en bild upp av hur unga rekryteras in i kriminalitet och vilka förödande konsekvenser som skapas. Den gemensamma nämnaren är att över 80% hade ingen godkänd grundskoleexamen, därför är en stor viktig faktor att se till att förebygga att de unga klarar sin skolgång och helst en godkänd examen ifrån gymnasiet. De risker som finns är att dessa ungdomar inte kommer in på arbetsmarknaden, blir bidragsberoende och en lättare ingång till kriminalitet. Man lyfter många olika faktorer för alla elevers rätt till att få en fungerande skolgång och att skolan ska vara en trygg och lugn plats att vara på. Man lyfter bland annat: ”Stimulans av högrepresterande och särskilt stöd för barn med särskilda behov – Resursskolor ska skrivas in i lagen och få en långsiktig finansieringslösning – Skolinspektionen ska byggas ut så att skolor som brister i uppdraget upptäcks i tid”. Problematiken lyfts även genom SVT opinion (2019) *Skolan avgörande i kampen mot kriminalitet* där Åsa Fahlén ordförande lärarnas riksförbund påtalar att den gemensamma nämnaren för att hamna i kriminalitet handlar om ett skolmisslyckande. För att förebygga detta så finns det inga genvägar för att vända den oroande utvecklingen i samhället, utan här handlar det snarare om att genom politisk insikt satsa på våra barn och ungdomar, de är vår nationella säkerhet och vår investering för framtiden. Vidare kan man läsa i Aftonbladet (2019) *Malmöskola kan ha diskriminerat elev* att skolan har ett tydligt formulerat uppdrag som är förankrat i grundläggande mänskliga rättigheter, där dess utgångspunkt härstammar ifrån det demokratiska statskicket. Skolan har alltså ett åtagande att skyndsamt färdigställa en utredning om särskilt stöd likaså skyndsamt

upprätta åtgärdsprogram, annars handlar det om diskriminering ifrån skolans håll. För en enskild elev som blir diskriminerad så skapas ett misslyckande.

Tidigare forskning

I detta avsnitt kommer tidigare internationell och nationell forskning presenteras i syfte att skapa en bild av tidigare studier och förståelse av medias representation av avvikande barn och ungdomar och eventuella samband med kriminalitet.

Avvikande ungdomar och moralpanik

Moralpaniken uppkom genom medias representation av dåtidens subkulturer som blev alltmer populära bland ungdomar. Under 1950-talet fokuserade medierna på ”Teddy-pojkarna”, 1960-talets ”mods”, ”rockers” och ”hippies”. På 1970-talet riktades uppmärksamheten mot ”skinheads”, punkare och afrikanskkaribiska grupper, rastaafrikaner och ”oförskämda pojkar”. Utifrån begreppet moralpanik som myntades ifrån brittisk sociologi på 1970-talet publicerade Stanley Cohen ”Folk Devils and Moral Panic: The Creation of the Mods and Rockers”. Cohen undersökte det som media definierade och utmärkte som icke-konformistiska grupper och tillverkade brottsvågor. Genom att Cohen undersökt dessa faktorer om moralpaniken som skapades genom media, har han utsetts att vara den första som systematisk undersökt denna empiriska studie av avvikelser. En känsla och upplevelse av en kollektiv panik som påminner om en katastrofal karaktär (Jewkes 2015, ss. 82-83). Stanley Cohen inleder sin bok med detta citat som beskriver vad moralpanik i ett samhälle är:

Societies appear to be subject, every now and then, to periods of moral panic. A condition, episode, person or group of persons emerges to become; ... and long-lasting repercussions and might produce such changes as those in legal and social policy or even in the way the society conceives itself. (1972/2002: 9)” (Jewkes 2015, s. 84)

Mods and rockers (mopedkillar) drevs till våld av anledningen att de kände sig marginaliserade under 1960-talet genom den moraliska standarden samhället hade. Ungdomar ville vara oberoende av föräldrakulturen, alltså de ville inneha en känsla av tillhörighet. Ungdomskulturer kräver ekonomisk input och andra upplagan av

Cohens "Folk devils and Moral Panics" förändrade brottsligheten från att vara "frustrated social climber" till att vara en "Cultural innovator and critic". Punkrörelsen på 1970-talet saknade inte ekonomiska förutsättningar, utan snarare intog de ett politiskt missnöje, uppror mot föräldrar, skapade motstånd mot konventionella klädkoder och njöt av sin musik. Man vill framför allt tillhöra subkulturen och det den representerar, en övergång ifrån barndomen till de vuxnas värld (Jewkes 2015, s. 96).

På senare tid har kriminologer testat moralpanikens giltighet. Moralpanik föddes genom medias rapportering av brottslighet och avvikelse i samhället. Det handlar om offentliga och politiska reaktioner utav minoritetsgrupper eller marginaliserade grupper som innehar ett avvikande beteende och utför en handling som ses som ett hot mot samhället konsensusvärden. Detta skapar och medför en moralisk kollektiv panik, en rädsla över det brott som skett, när medier beskriver det sociala fenomenet som hänt. I samhället har vi moraliska parametrar, en grund av vad som är acceptabelt som vi ska förhålla oss efter. De som inte kan förhålla sig till dessa regler av uppförande normer, marginaliseras som mentalt instabila. Denna grupp av avvikande beteende i samhället bestraffas och stämplas som konstiga, främmande och okontrollerbara (Jewkes 2015, ss. 82-83, 94).

Media har förmåga att förstora och dramatiseras, mer än vad som behövs. Effekter som gör att individer inte vågar ta vissa risker av rädsla för utsatthet. Likaså styrs medias rapportering av vad makthavare och eliten har för intresse (Jewkes 2015, ss. 56, 99). Jewkes lyfter likaså orsaken till att det bildas moralpanik i samhället, där hon inleder med Cohens citat: "Societies appear to be subject, every now and then, to periods of moral panic..." (Jewkes 2016, s. 84). Det finns fem typer av människor som vi relaterar till subkulturmedlemskapet enligt Jewkes som är den utlösande faktorn till moralisk upprördhet genom media. Det handlar om unga arbetarklassmän och kvinnor som ses vara bråkstakar som utför kriminella och antisociala handlingar. Likaså är det individer som utför mycket allvarliga brott, såsom sexualbrott mot barn, våldsbrott mot främlingar och mord. För det tredje är det individer som avviker mot organisatoriska förfaranden eller konventionella uppförandekoder på sin arbetsplats eller tar till strejk. Den fjärde typen handlar om

individer som antar ett avvikande beteende genom klädstil, alltså mods, rockare, punkare, goter, hippies, skinheads och urbana gängmedlemmar som inte uppför sig enligt normen. Den femte gruppen av individer är de som inte överensstämmer eller harmoniserar med våra konservativa ideal såsom, att vara gay, ensamstående mamma eller individer som laddar ner pornografi (Jewkes 2015, s. 84).

Därav skapas Moralpanik genom att media kan lyfta en helt vanlig händelse och målar upp det som en extraordinär händelse. Medierna använder sig av en förstärkningsspiral när en avvikelse av den moraliska diskursen skapas med hjälp av journalister, olika auktoriteter, opinionsbildare och moraliska entreprenörer. Moralpanik klargör vilka moraliska gränser som förekommer i vårt samhälle, vilket medför att det skapas samstämmighet och oro i samhället. Likaså när någon social förändring sker snabbt skapas moralpanik och kan utgöra en bredare social oro för risk. Dessutom är det nästan alltid ungdomar som utgör den största måltavlan, eftersom de utgör vår framtid och därmed betraktas deras beteende vara en barometer i samhället för att testa samhällets hälsa och sjukdom (Jewkes 2015, s. 85). I dokumentären *vem ska rädda barnen* (SVT 2022) skapas en moralpanik när media pumpar ut att den viktigaste faktorn för att klara sig undan gängkriminalitet handlar om att klara skolan och redan förra året sköts nio unga män ihjäl i Järvaområdet.

Teori

I detta avsnitt förklaras vilka teorier och perspektiv jag utgått ifrån för att få djupare förståelse för hur media framställer problematisk skolfrånvaro, likaså utröna om det finns ett samband till kriminalitet. De teorier jag utgått ifrån är Robert K. Mertons *Social Structure and Anomie* (1938), och handlar om de samhällsstrukturer vi lever genom som pressar individer till att begå brott, alltså anta ett avvikande beteende. Vidare har jag valt att utgå ifrån Erving Goffman *Stigma – Den stämplades roll och identitet* (2020), eftersom den beskriver den sociala processens roll och den stigmatisering som detta leder till för individer när de inte blir fullt socialt erkända i samhället. Slutligen föll valet på Howard S. Becker *Utanför – Avvikandets sociologi* (2006) som beskriver att en individ som bryter mot en regel ses som en särskild individ och en individ man inte kan lita på betraktas som avvikare.

Robert Merton – Strainteorin

Det finns en betydande tendens i den sociologiska teorin som vidhåller att brottsligt beteende handlar i första hand om individens biologiska drivkrafter som har en begränsad funktionsstörning i den sociala strukturen. Den sociala ordningen bearbetas i detta perspektiv av spänningar som skapas genom impulser som har ett biologiskt ursprung, vilket betyder att impulserna bryter igenom social kontroll. Handlar främst om att upptäcka sociala strukturer som har förmåga att praktisera ett slutgiltigt mål av en viss målgrupp av individer som fängslas i samhället att utöva icke-konformistiskt beteende i stället för att anta ett konformistiskt beteende. Ett avvikande beteende ses som ett symptom av förfall mellan kulturellt definierade ambitioner och socialt strukturerade medel. Vissa aspekter i den sociala strukturen genererar mot- och asocialt beteende. Likaså kan processen om den får fortsätta skapa en integration i samhället som visar på svaghet och anomie (Merton 1938, ss. 672, 674).

Normen som samhället skapat och byggt upp av institutionella och kulturella system är den främsta anledningen till att strain bildas. Genom att individer har olika biologiska förutsättningar så skapas därmed olika frekvenser avvikande beteende i samhället. Normsystemet bygger på våra föreställningar om monetära och materiella resultat. Analysen visar att alla individer och samhällsklasser inte har förmågor eller legitima medel att uppnå det som krävs för att motverka eller överkomma strain. Merton utvecklade därför fem olika anpassningsstrategier för att kunna motverka strain, såsom konformitet, innovation, ritualism, retreatism och rebelliskhet (Merton 1938, s. 676).

Den struktur som skapats i samhället idag genom de nya kunskapskraven och ett betygssystem som ändrats radikalt kan man se en förändring i och med att en stor grupp elever inte klarar av att gå till skolan. Genom denna teori framhålls olikheter som klassmässiga skillnader i det brottsliga beteendet. Det handlar om frustrationer som finns hos de strukturellt missgynnade som i slutändan leder till brott genom att de har svårigheter att lyckas. Brotts ses huvudsakligen som ett svar på oprivilegierade individers socioekonomiska tillstånd såsom vissa bakgrundsförhållanden som låg socioekonomisk status hos föräldrar, splittrad

familj eller etnisk minoritetsgrupp (Ring 2017, s. 97). Likaså genom skolsystemets tryck på medgörlighet och lydnad skapas det svårigheter för de flesta manliga ungdomar att behandlas och ses som en man. Speciellt kan vissa lägre klass- och minoritetsgrupper med svårigheter därmed åstadkomma maskulinitet genom brottslighet. De antar ett tufft yttre och använder sig utav våld som ett tecken på respektlöshet, likaså kan de skapa ett tufft rykte genom att råna andra (Agnew 2015, s. 116).

Strain teorin är ytterst relevant att använda för att kunna analysera syftet och frågeställningen studien har. I analysen används strain teorin för att belysa hur kunskapskraven och det betygssystem vi har som ställer för höga krav på elever, speciellt barn och ungdomar med neuropsykiatriska funktionsvariationer. Det skapas frustrationer genom att eleven inte klarar den sociala ordningen som skolan/samhället ställer genom den struktur vi lever genom som tvingar vissa individer som inte klarar att följa vissa normativa regler att anta ett avvikande beteende som kan leda till brottslighet.

Erving Goffman – Stigma

Termen stigma skapades utav grekerna och står för ett något ovanligt och negativt kroppsligt tecken av en individs moraliska status och för att upplysa andra individer brändes eller skars det in tecken på individens kropp. Allt för att man skulle undvika denna orena och befläckade individ på offentliga platser (Goffman 2020, s. 23).

Den redan etablerade miljö en individ lever genom är avgörande för vilken kategori individen tillhör, alltså de egenskaper man innehar är därmed avgörande för om man tillhör de normativa förväntningarna samhället har. Den miljön vi lever i skapar vår sociala identitet, och slutligen den kategori av individer vi sen kommer tillhöra. I varje etablerad miljö finns det sociala umgängesregler och koder för hur vi förväntas bete oss. När någon okänd individ uppenbarar sig så sätter vi hen i ett fack och kategoriserar vilken sociala identitet hen tillhör. De förväntningar vi har på en individ skapar de normativa förväntningarna på hur en individ ska bete sig, oftast är det omedvetna krav. Dessa egenskaper hos individen skapar hens verkliga sociala identitet. En individ som inte betar sig som förväntat utgör ett *stigma* när

hen är i vår närhet och betar sig på ett mindre önskvärt sätt, en så kallad misskrediterad individ som har brister, fel och ett handikapp (Goffman 2020, ss. 23-24).

Stigma handlar alltså om något som tillskrivs en individ som inte lever upp till de normativa krav som samhället ställer för att få ett fullt socialt erkännande. Det handlar därav inte om mindre önskvärda karaktärsdrag, utan det handlar snarare om det som strider mot vår natur av hur en individ ska och bör vara. I alla olika typer av stigman existerar identiska sociologiska drag och som individ hade du accepterats i ditt vanliga sociala samspel. Däremot om du innehar en egenskap när du vistas utanför din sociala miljö kan du inte undgå skapa uppmärksamhet, som gör att andra individer vänder sig bort. Genom detta tenderar stigmat att begränsa individen och det enda som betraktas är det som stigmat symboliserar. Stigmat har därmed reducerat bort samtliga möjliga egenskaper individen har till en gemenskap, eftersom hen inte anses vara normal (Goffman 2020, ss. 8, 25, 27).

Många individer hänvisar till stigmatiserade individer på ett nedsättande sätt med ord som till exempel krympling eller idiot utan att ens tänka. Detta är ett sätt att diskriminera och exkludera individen genom att använda stigmatermer. Likaså finns det individer som tillskrivs ett stigma genom att inneha egenskaper som är åtråvärda i form av ett sjätte sinne eller suverän intelligens. Vidare förekommer det att individer som exempelvis har en nedsatt intellektuell förmåga kan möta svårigheter i vissa sammanhang i form av att individen rent automatiskt blir beskylld för hens mentala defekt. Skillnaden som uppstår är att de individer som betraktas inneha en normal intelligens och som råkar ut för liknande svårigheter betraktas inte inneha något speciellt (Goffman 2020, ss. 28-29, 41).

Genom en stigmatiseringsprocess skapas bilden av hur omgivningen betraktar individen och genom den avspegligen konstrueras det sociala samspelet. På grund av denna interaktion mellan individer skapas det som andra individer betraktar som avvikelser, likaså genom denna stigmatiseringsprocess har även överordnade regler betydelse för att du som individ ska betraktas som alienerad och utan värde. Därför kan unga individer många gånger ha en känsla och upplevelse genom sina erfarenheter att de har ett lägre människovärde. (Ekberg 2010, ss. 140-141).

Stigma är ytterst relevant att använda i studien, eftersom unga individer som inte följer den normativa normen skolan vill att man ska följa ses och betraktas som avvikare när de inte klarar av sin skolgång.

Howard Becker – Avvikelse teorin

Howard S. Becker tillhör Chicagoskolan och i sin bok *Utanför, avvikandets sociologi* (2006) tillämpade han stämplingsteorin/avvikelse teorin. Det är samhället som definierar vad avvikelse är genom att ”sociala grupper skapar avvikelse genom att upprätta de regler vilkas överträdelse utgör avvikelsen och sedan tillämpa dessa regler på specifika personer och beteckna dem som utanförstående” (Becker 2006, s. 22). Vilket skapar en självuppfyllande profetia genom att sociala grupper behandlar individen snarare som mer generellt än specifikt avvikande. Detta medför att det triggas i gång processer hos individen där konsekvensen utav detta leder till att man identifieras som avvikare, genom att individer formas av en som avvikare. Detta skapar att du blir isolerad ifrån gemenskapen i traditionella grupper (Becker 2006, s. 44).

Det finns många frågetecken på varför en individ gör som hen gör? Likaså om det finns någon förklaring på varför hen bryter mot regler, samt varför de tar till det förbjudna? Det första problemet handlar om att kunna definiera vad som är avvikande och rent konkret handlar det om vilka som skiljer sig rent statistiskt ifrån mängden. Till exempel, om du är rödhårig, överdrivet fet eller tunn, mördare, innehar en funktionsvariation, vänsterhänt, homosexuell eller gör en trafikförseelse tillhör du statistiskt sett en avvikande kategori. Alltså är avvikelse en följd av själva reaktionen av individens handlande. Likaså är själva etiketteringsprocessen inte helt tillförlitlig, eftersom du kan etiketteras som avvikare även om du inte utfört en avvikande handling eller brutit mot några regler. Vidare kan du tillhöra gruppen avvikare, men om du har undgått att skapa uppmärksamhet ser andra inte, avvikelse. Den gemensamma faktorn som dessa individer har tillsammans är etiketten och kunskapen att karakteriseras som utanförstående (Becker 2006, ss. 18-19, 23).

Med andra ord, det är ”de andras” reaktioner på en handling som är avgörande för om en handling ska betraktas som avvikande eller inte. Därför är det bättre att lyfta,

betrakta och problematisera andras reaktioner huruvida en handling kan ses som avvikande när vissa utför det och när vissa andra gör det så reagerar man inte alls (Becker 2006, s. 24). I dokumentärerna betraktas och stämplats dessa elever med neuropsykiatriska funktionsvariationer som avvikande genom att de inte klarar att följa den sociala strukturen och ordningen skolan innehar genom att de behöver anpassningar för att klara skoldagen.

Metod

Denna studie fokuserar på mediematerial som består av fem olika svenska dokumentärer, 1) Kalla faktas granskning *De osynliga barnen* (TV4 2018), Uppdrag Granskning dokumentär i tre delar som heter 2) *Diagnoseexplosionen*, 3) *Skolmisslyckandet* och 4) *Vårdkaoset* (SVT 2021) och 5) SVT:s granskning *Vem ska rädda barnen* (SVT 2022). Dokumentärerna har jag analyserat med hjälp kvalitativ innehållsanalys. I det här kapitlet beskrivs insamlingsmetoden, bearbetningen av data och analysprocessen.

Kvalitativ innehållsanalys

Vad innebär metoden

Kvalitativ innehållsanalys är en metod för textanalys där målet är att bryta ner texten systematiskt, genom att kategorisera textmaterialet för att slutligen kunna besvara givna forskningsfrågor. Genom texter analyseras empiriska domäner, för att hitta de mekanismer och budskap som påverkar maktrelationerna i det faktiska området (Boréus & Kohl 2018, s. 50; Bergström & Boréus 2018, s.19).

Motivering till val av metod

Har valt att använda en kvalitativ innehållsanalys som handlar om att skapa och bidra till en ökad förståelse för hur sambandet problematisk skolfrånvaro och kriminalitet porträtteras i dokumentärfilmer. Att studera och analysera många dokumentärer ökar förståelsen för individers uppfattningar om hur skolan/samhället fungerar för dessa elever med neuropsykiatriska funktionsvariationer. Likaså vad är det som påverkar att dessa elever hamnar i problematisk skolfrånvaro och slutligen vad är det i samhället som formar och vidmakthåller detta. Främsta syftet

handlar om att finna olika adekvata mönster och strukturer i texter för att förstå själva innebörden (Boréus 2015, s. 158; Boréus & Kohl 2018, s. 51).

Fördelar/nackdelar med kvalitativ metod

Syftet och frågeställningarna fokuserar på *hur* sambandet problematisk skolfrånvaro och kriminalitet framställs och konstrueras i media. Fokuset är därmed på språket och de ord, uttryck och känslor som förmedlas i materialet snarare än att kvantifiera data. Därför har en kvalitativ metod använts i studien.

Den här studien kan ses som en fallstudie då endast ett begränsat material som jag har analyserat. Dokumentärerna fokuserar på en begränsad miljö och specifika situationer och processer som inte kan generaliserats. Det går inte att generalisera fullt ut, men att ställa kritiska frågor på ett trovärdigt sätt till redan etablerade teorier och perspektiv skapade ett bra ”case”. Kritiker brukar lyfta fram att den kvalitativa forskningens svaghet är dess brister i generaliserbarhet. Syftet med den här studien har inte varit att generalisera, utan snarare att få en djupare och bredare förståelse för själva textinnehållet och vad det säger i det mediamaterial som undersöktes (Boréus & Kohl 2018, ss. 49-50; Repstad 2007, s. 23; Svensson & Ahrne 2015, s. 27).

Material och avgränsningar

Val av material

I den här studien har jag valt att avgränsa och samla in mediematerial i från Kalla faktas granskning *De osynliga barnen* (TV4 2018), Uppdrag Granskning tre avsnitt *Diagnoseexplosionen*, *Skolmisslyckandet* och *Vårdkaoset* (SVT 2021) och SVT:s granskning *Vem ska rädda barnen* (2022). Det specifika urvalet valdes för att Kalla fakta är ett svenskt samhällsprogram som granskar och avslöjar politiker, makthavare, och olika samhällsfenomen. Likaså är Uppdrag granskning Sveriges ledande program för undersökande och grävande journalistik ytterst relevant i denna studie. Det har handlat om att vad man vill kunna generalisera utifrån det resultat man vill nå och därför har jag valt detta urval att granskat och analysera (Boréus & Kohl 2018, s. 56).

Var hittades dokumentärerna?

Jag hittade dokumentären Kalla fakta *De osynliga barnen* (TV4 2018) som fick ett stort genombrott och som skapade mycket reflektioner och tankar genom media, samhället och andra sociala forum. Likaså genom Facebookgrupperna *Barn i behov – hemmasittare* och *Hemmasittare* har de andra dokumentärerna kommit upp som tips.

Svårigheter med att arbeta med rörligt material/film

Rörligt material utförs på samma sätt som med annat textmaterial, såsom frågor om analysenheter, urval, reliabilitet och validitet, likaså bestämma vilket innehåll som räknas. Det är viktigt att inneha en medvetenhet, ett reflexivt synsätt som handlar om en sensitivitet för vad man som forskare kan påverka för vad dokumentären innehåll står för och vad som verkligen sägs. Det handlade om att inneha en insikt om vad det som påverkar problematisk skolfrånvaro i dokumentärerna. Likaså den roll informanten innehar påverkar det resultat som skapas (Bryman 2018, ss. 377, 549).

Övrigt material och tidigare forskning.

Tidningsartiklar har hittats genom sökord såsom; ”problematisk skolfrånvaro, problematisk skolfrånvaro kriminalitet, skolfrånvaro, unga kriminella, problematisk skolfrånvaro problematik”. För att hitta Skolinspektionens publikation om *skolpliktsbevakning (2011)* användes sökordet ”Skolinspektionen bevakning”. För att hitta utbildningsdepartementets statliga offentliga utredning SOU 2016:94 *Saknad! Uppmärksamma elevers frånvaro och agera* användes sökorden ”Malin Gren Landell” eftersom jag lyssnat på en podden ”Didaktorn” avsnitt 80 om problematisk skolfrånvaro. Att hitta artikeln *Dropout Prevention in Middle and High Schools: From Research to Practice* (Wilkins & Bost 2015) skriven av Julia Wilkins och Loujeania Williams Bost användes sökorden i google ”dropout schools, research article, sage journals”. För att hitta Tobias Forsells doktorsavhandling *Man är ju typ elev, fast på avstånd; Problematisk skolfrånvaro ur elevers, föräldrars och skolpersonals perspektiv* (2020) användes sökorden ”problematisk skolfrånvaro skolpersonals perspektiv”. Skolvärldens hittades *Ny HD-dom: Brist på stöd är diskriminering* (2020) genom medlemskap i

Facebookgrupperna ”Barn i behov – hemmasittare” och ”Hemmasittare”. Materialet om de kriminologiska teorierna är hämtade ifrån den kriminologiska teorins grundare.

Analysmetoden

För att kunna avgränsa materialet har jag i ett tidigt skede samlat in mindre mängder av dokumentärer. Vilket skapade en uppfattning om vad som var relevant information att analysera och vad som skulle ingå i studien. Likaså utefter studiens syfte reducerades det till att endast använda dokumentärer under en viss tidsperiod, för att säkerställa att det är ett relevant material att analysera (Boréus & Kohl 2018, ss. 55-56). För att utveckla och konstruera ett analysverktyg har dokumentärerna analyserats flera gånger och stora delar av materialet har transkriberats ordagrant, för att kunna upptäcka tolkningsproblem och oklarheter i ett tidigt stadiet i skapandet utav kodningsschemat (Boréus & Kohl 2018, s. 58). Den fördel och det värde som finns med metoden är att kodningen görs manuellt, eftersom man kan avgöra vad som ska kodas. Skapade att mera komplicerade bedömningar och tolkningar kunde göras. Värdet är att man systematiskt beskriver själva innebörden av den data/empiri man samlat in genom att kategorisera materialet genom ett kodningsschema. Man kan därför lättare analysera mer komplexa texttolkningar genom att det bara kan göras av individer (Boréus & Kohl 2018, s. 50). Ett induktivt angreppssätt handlar om att samla in en viss mängd empiri, för att kunna tillämpa en teori på det insamlade empirin som slutligen ger ett resultat i form av det insamlade materialet. ”I en park observerar man till exempel en vit svan, sedan en till, och en tredje och en fjärde... drar den universella slutsatsen ”Alla svanar är vita”” (Svensson 2015, s. 218). Den kvalitativa metoden är delvis induktiv, eftersom man har förutbestämda breda teman eller forskningsfrågor som växer fram genom de olika kategorier i arbetet med kodningen (Boréus & Kohl 2018, s. 50)

Problematisering av metoden

Metodens värde och begränsningar

Det kan ses som en begränsning att bara representera de utvalda dokumentärerna, men det handlar snarare om att fånga människors tankar och få en djupare och

bredare förståelse för människors uppfattningar om hur samhället är genom materialet. Det handlade om att undersöka hur elever med problematisk skolfrånvaro värderas eller framställs för att upptäcka om det finns skillnader i hur man värderar samma fenomen. Begränsningen med innehållsanalys är att det uttalade snarare kan tendera än det outtalade. Det outtalade kan vara det självklara, även om det inte tillkännages. Det är det manifesta innehållet som kodas i texter, det kan vara en sanning med modifikation. Var medveten och uppmärksam på att låta texten tala i materialet. Ibland osynliggör man vissa saker i texten för att man som forskare bestämt sig för att fokusera på ett tema. Därför var det viktigt att jag läste och analyserade texten mer förbehållslöst (Boréus & Kohl 2018, ss. 53, 58, 79-80).

Tillförlitlighet, validitet och reliabilitet

För att skapa reliabilitet och validitet i den kvalitativa innehållsanalysen användes *tillförlitlighet* som motsvarar validitet och reliabilitet. I *tillförlighet* finns fyra kriterier; *trovärdighet*, *överförbarhet*, *pålitlighet* och styrkan för att kunna *konfirmera* studien. Hade insikt och agerade i god tro att det inte går fullt ut att få full objektivitet och använde inga personliga värderingar för att inte påverka den teoretiska slutsatsen. *Trovärdigheten* handlar om att man speglar den sociala verkligheten rätt. *Överförbarhet* handlar om att analysera en liten grupp individer djupt, intensivt och som har en viss ömsesidig karaktär. Resultatet som framkommer av begrepp, tolkningar och förklaringar kan appliceras på andra områden. *Pålitlighet* handlar om att anta ett granskande synsätt, att man säkerställer att studien redovisar varje moment på ett tydligt sätt. Genom att styrka och *konfirmerar* skapas insikten att studien inte är någon fullständig objektiv studie. Resultaten ska kunna styrkas och inte påverkats från forskarens egna subjektiva uppfattningar. Att använda sig utav flera olika metoder i den kvalitativa forskningen nyanserar bilden av hur den sociala verkligheten ser ut i den vetenskapliga forskningen och kallas *triangulering*. Validiteten ökas genom att det användes flera olika metoder/teorier för att kontrollera fenomenet som undersöktes genom olika datakällor, flera dokumentärer, likaså ökades även förståelsen av problemet (Bryman 2018, ss. 467-470).

Etiska överväganden

Vetenskapsrådet fyra forskningsetiska principer innefattar *informationskravet*, *samtyckekravet*, *konfidentialitetskravet*, samt *nyttjandekravet*. *Informationskravet* innebär att forskaren ska delge den aktuella studiens syfte till nämnda personer. Vilket därmed innebär att ditt deltagande är frivilligt, du kan när som helst avbryta intervjun och därmed ditt deltagande, utan att ange orsak. *Samtyckeskravet* handlar om att deltagaren själv har rätt att bestämma om hen vill medverka i studien. *Konfidentialitetskravet* innebär att uppgifter behandlas i studien med allra största konfidentialitet. Slutligen handlar nyttjandekravet om att de uppgifter som man samlat in från individer används endast för forskningsändamålet (Bryman 2018, ss. 170-171).

Resultat och analys

I detta avsnitt presenteras studiens resultat och analys av utvalda delar av de fem dokumentärfilmer som utgör studiens empiriska material. I analysen har jag fokuserat på fyra återkommande teman i dokumentärerna: 1) betyg, kunskapskrav, diagnoser & ångest, 2) Stöd, förståelse & anpassningar 3) skola, socialtjänst & samhälle 4) samt sociala sammanhang, utanförskap & kriminalitet. Utifrån dessa fyra teman analysers hur barn/ungdomar med problematisk skolfrånvaro porträtteras, beskrivningar av hur de har hamnat i problematisk skolfrånvaro, vilka sociala konsekvenser som skapas av detta och huruvida en problematisk skolfrånvaro kan leda till kriminalitet.

Betyg, kunskapskrav, diagnoser och ångest

I fyra av fem dokumentärer framkommer det att barn och ungdomar med neuropsykiatriska funktionsvariationer inte uppnår de krav som skolan ställer vilket skapar ångest hos dem alla i olika former. Det kan handla om svårigheter med koncentrationen, ljudkänslighet, kravkänslighet, hyperaktivitet, svårt med impuls kontroll, svårigheter att sitta still långa stunder och panikattacker. Neuropsykiatriska (NPF) är ett samlingsnamn för många olika tillstånd eller diagnoser, såsom adhd, autismspektrumtillstånd (AST) Tourettes syndrom med mera. För dessa individer som har dessa diagnoser kan det förekomma svårigheter,

eftersom de inte alltid uppfattar information på samma sätt, därför tänker de och bearbetar information på ett annorlunda sätt. Dessa individer kan därför ha stora behov av extra anpassningar och särskilt stöd (SPSM 2022). Det typiska för Molly som framkommer i *Diagnoseexplosionen* (SVT 2021) är att hon har lättare att fokusera i rörelse, så att tvinga henne att sitta still skapar panikattacker som gör att hon springer ut ifrån klassrummet och låser in sig på toaletten. I Uppdrag granskning (SVT 2021) *skolmisslyckandet* uttalar sig professor Christopher Gillberg i barn- och ungdomspsykiatri att under sina 45 år har han sett en gradvis ökning av diagnoser, speciellt skedde en markant ökning från år 2000, framför allt så såg han stor skillnad 2011.

–2011 då den nya läroplanen och nya kunskapskrav framställdes och betygssystemet ändrades, anser jag att skolan driver fram diagnoserna – Ja jag tror att det i alla fall att det är alla fall en bricka i spelet (Gillberg, Skolmisslyckandet)

I flera av dokumentärerna uttrycker sig både föräldrar, experter och utbildningsministern att det ställs alldeles för höga kunskapskrav. I *diagnoseexplosionen* av Uppdrag granskning (SVT 2021) framkommer att Ture inte har haft en fungerande skolgång sedan han började mellanstadiet. Tures mamma säger ”Ture vill inget hellre än att klara av skolan som alla andra”. Enligt Merton skapar skolan/samhället hinder, där vissa individer antar ett antisocialt beteende genom de begränsningar som införts med kunskapskravet. Den institutionalisering och det mål samhället vill uppnå är svår att anta för vissa individer som tillhör en minoritet/assimilation i samhället och kan leda till en dubbel psykisk konflikt. Frustrationer skapas genom att individen känner sig handikappad och klarar inte av den sociala ordningen skolan/samhället vill att man ska följa, vilket kan medföra att man hoppar av skolan (Merton 1938, ss. 676-677). Enligt Christopher Gillberg (SVT 2021) handlar det om mobbing när individer inte klarar den sociala ordningen. ”Den gamla typen av mobbing handlade ju ändå huvudsakligen om att barn mobbar varann, men med betygskravens, märkliga utformning så har dom i sig kommit att innebära en ny form av extra mobbing”.

I Uppdrag granskning *Skolmisslyckandet* (SVT 2021) uttalar sig en psykolog om undervisningen idag handlar om projektarbeten och grupparbeten till eleverna.

Skolan är som ett öppet landskap, som små universitet, där kraven är alldeles för höga för elever med diagnoser. Även Christopher Gillberg uttalar sig i *Skolmisslyckandet* (SVT 2021) att våra kunskapskrav idag är utformade så att flertalet barn med NPF inte klarar av skolan. Du ska kunna exekutiva funktioner, alltså resonera abstrakt, planera och organisera ditt arbete redan när du går i 6.an, likaså ska du ha en social kommunikationsförmåga på relativt hög nivå för att få godkänt betyg vilket ” är totalt omöjligt för många barn, det går bara inte”.

De reflektioner man får genom dokumentärerna är att en bidragande aspekt som hela tiden lyfts fram i dokumentärerna är att kunskapskraven är alldeles för snäva och ställer alldeles för höga krav på individen för att lyckas. Därför skapar kunskapskravet ångest hos många barn och ungdomar i form av svårigheter och begränsningar för att lyckas i skolan. Man ska klara exekutiva funktioner, alltså resonera abstrakt, planera och organisera ditt arbete redan när du går i 6.an. De barn och ungdomar som har NPF diagnoser har därför svårigheter med att lyckas i skolan, eftersom de allt som oftast inte tillgodoses det extra stöd och anpassningar de behöver för att klara skolan, vidare framkommer även att kunskapskraven kan skapa diagnoser. Detta framkommer i dokumentärerna av främst professor Christopher Gillberg och utbildningsministern Anna Ekström. Likaså att Gillberg och Ekström och även andra individer med högre ställning i samhället har fått komma till tals skapar en viss tyngd och betydelse i dokumentärerna, vilket skapar en verklighetsbaserad tydlig bild av vad som faktiskt pågår i skolan. Syndabocken till att elever hamnar i olika former av ångest och diagnoser är de kunskapskrav som ställs i den svenska skolan 2011. Den bild man får är att skolan/samhället är medförfattare till att skapa ett antisocialt beteende hos de barn och ungdomar som inte klarar av att uppnå kunskapskraven som ställs på den enskilda individen. Att då individer känner sig frustrerade och inte klarar att gå till skolan, kanske inte är så märkligt genom den sociala ordningen som man måste hålla genom kunskapskraven.

Skolminister Anna Ekström uttalar sig i *Skolmisslyckandet* (SVT 2021) och menar att ”dom ställer för höga krav på analys vid tidiga åldrar och är för otydligt skrivna, därför har vi skrivit om kunskapskraven för hela grundskolan”. Enligt

Goffman kan inte familjen längre vara med och skydda ett barn som är stigmatiserat ifrån födseln när barnet börjar skolan, men fram till dess är barnet inkapslat och betraktar sig som en helt normalt fungerande individ med en normal identitet. Beroende på vilken grad av stigma det handlar om avgörs vilken uppfattning individer har om barnet (Goffman 2020, ss. 61-62). Både *De osynliga barnen* (2018) och *Skolmisslyckandet* (SVT 2021) lyfter fram problemet med de nya kunskapskraven som kom 2011, där den vanliga skolan helt plötsligt skulle inkludera alla barn med normal begåvning. Samtidigt ändrades betygssystemen och plötsligt skulle alla elever kunna analysera och kommunicera på ett helt annat sätt än tidigare. Både barn/ungdomar, föräldrar och experter i dokumentärerna lyfter misslyckandet dessa barn/ungdomar känner genom att påtala att skolan inte skapar anpassningar som gör att de hela tiden känner ett misslyckande. Att inte kunna koncentrera sig och förstå uppgifterna gör att man tappar fokus, vilket skapar ångest, likaså sitta i ett klassrum med många elever skapar ett kaos som i sin tur leder till ett misslyckande är något som framställs i flertalet dokumentärer. Likaså lyfter generaldirektör Peter Fredriksson i Kalla fakta *De osynliga barnen* (TV4 2018) att det är ett misslyckande för kommunerna när de inte lyckas skapa anpassningar och Skolverket för att de inte stödjer en likvärdig skola, likaså är det ett misslyckande för hela samhället att inte vissa barn/ungdomar är i skolan.

Att umgås med individer som faller inom den normativa normen kan för individen skapa en större klyfta mellan hens existerande jag och de krav som hen ställer på sig själv. Man ska vara medveten att självhatet och nedvärderingen av sig själv kan komma att bli synlig, även om det handlar om ett framförande mellan hen och hens spegelbild (Goffman 2020, s. 30). Likaså när unga individer inte klarar av grundskolan är risken större för att hamna utanför i samhället (Ekberg 2010, s. 31). Idag kan alltså elever få underkänt i betyg, kuggas i grundskolan och då får de inte ens söka till gymnasiet, även här kan utbildningsministern se problemet: ”jag har ju många års erfarenhet utav svenskt skolväsende och har blivit allt mer övertygad om att det är hög tid att vi nu ser över den skarpa godkänt gräns som vi har i den svenska skolan” (SVT Skolmisslyckandet 2021).

Stöd, förståelse och anpassningar

I dokumentären *Diagnoseexplosionen* (SVT 2021) lyfter experter fram problematiken som uppstår när barn inte får rätt förståelse i skolan, speciellt om man inte är diagnostiserad. Det är vanligt att man får höra säger professor Christopher Gillberg ”han kan om han vill” (SVT 2021). Det ställs för höga krav och förväntningar, det handlar inte om ovilja, utan snarare vilka förutsättningar man skapar för att lyckas framkommer i många dokumentärer. En mamma som intervjuas i *Skolmisslyckandet* säger bland annat ”vi kan tjata ihjäl oss men vi kan aldrig tvinga nån annan att ge vårt barn det stöd som vi skulle behöva för henne för att hon skulle kunna återgå till skolan liksom” (SVT 2021). Likaså lyfter 8-åriga Harrys mamma i *De osynliga barnen* (TV4 2018) problematiken runt att skolan inte skapade anpassningar och att han hela tiden fick uppleva ett misslyckande: ”på det stora hela vill jag summera det som att man från skolans sida inte kartlade hans behov”. Det intressanta gällande avvikelser i den vetenskapliga forskningen är de spekulationer som finns runt avvikande beteende, det handlar inte om de som skapat och upprättat dem utan det handlar om de individer som lyckas överträda reglerna. Stigma uppkommer när individen saknar ett socialt erkännande, alltså de identitetsvärden som samhället värdesätter (Becker 2006, s. 136; Goffman 2020, s. 8). Psykolog Bo Hejlskov Elvén lyfter i *Diagnoseexplosionen* ”skolans krav på att sitta still det är det som skapar flest Adhd diagnoser” (SVT 2021). Likaså uttalar sig professor Christopher Gillberg i barn- och ungdomspsykiatri i *Skolmisslyckandet* (SVT 2021) ”Om man inte får rätt stöd och förståelse och tex möjligheter till godkända betyg, så påverkas ens självbild ens ja uppfattning om både sig själv och omvärlden och man får mer och mer olika psykiska problem”.

I flera av dokumentärerna lyfter föräldrarna den problematik som skapades runt barnens mående när skolan inte gav rätt stöd och förståelse i form av anpassningar: de stannar hemma, hade suicidtankar, fick ångest och stressreaktioner, och var utåtagerande och orkeslösa. I *skolmisslyckandet* (SVT 2021) lyfterTURES mamma att hennes son ” ringde mig häromdagen nu trettiofem gånger till jobbet och säger – mamma jag klarar inte det här – mamma jag fixar inte det här – mamma jag får panik – mamma vad ska jag göra, det går inte, jag vill vara kvar, men det går inte”. I *De osynliga barnen* (TV4 2018) lyfter man fram att det finns en ganska utbredd

uppfattning om att föräldrarna uppfostrar barnen fel. Skolorna har det som en plikt att oros anmäla när barnen har frånvaro, när det egentligen är skolan som inte kan anpassa rätt är något som framkommer i dokumentärerna. Den bild man får i flera dokumentärer är att det inte bara är skolan, utan hela samhällets uppbyggnad som skapat detta misslyckande av socialt utanförskap för dessa elever som inte får stöd, förståelse och anpassningar för att lyckas nå de kunskapskrav som ställs. Kompetensen finns inte för att stödja och anpassa utefter elever som har svårigheter, därför får inte alla en elev sin rätt till en likvärdig, fungerande skolgång. Christopher Gillberg uttrycker i *De osynliga barnen* ”Är det inkludering och säga att alla ska gå i skolan på samma villkor” (TV4 2018). I det moderna digitaliserade samhälle vi lever i idag, finns det ett ganska stort utrymme för unga att välja identitet och samlevnadsform. Den bild som målas fram genom dokumentärerna är att många föräldrar upplever frustrationer av att inte bli hörda, likaså upplever de hela tiden bli missförstådda och att det är deras fel att inte deras barn går till skolan, även om skolan inte skapar anpassningar. Alltså bilden man får är att föräldrarna kampar något oerhört och många gånger i motvind, för att få sitt barn till skolan och att ingenting händer, tiden bara går. Att då inneha ett avvikande beteende kommer att generera ett asocialt beteende. Det skapas därför konsekvenser i form av dissociation för individer i samhället när man inte kan leva upp till de förväntade sociala strukturerna (Ekberg 2010, s. 32; Merton 1938, s. 674). I dokumentärerna beskrivs det att många upplever frustrationer över att det ska egentligen inte spela någon roll om du har en diagnos eller inte, du ska ändå få rätt stöd, hjälp och förståelse och bli respekterade i skolan. Mollys mamma uttrycker sig över detta påstående i *Diagnoseexplosionen* (SVT 2021) ”men det funkar inte riktigt så”.

Becker lyfter de regler som ska implementeras i samhället, likaså det beteende som anses vara avvikande, samt de individer som ska stämpas som utanförstående är en politisk sak. Därför för att kunna förstå och tolka dessa individer rätt som har ett avvikande beteende är det av vikt att studera hur de fungerar, annars kan vi inte få en fullständig sociologisk förståelse (Becker 2006, ss. 21, 142-143).

Skola, socialtjänst och samhälle

Skolans uppdrag är att alla bara mellan sex och sexton ska gå i skolan och följa skolplikten. Rektorn har ansvar att se till att eleverna får det stöd de behöver för att nå kunskapskraven. Likaså ska alla i skolan som arbetar med elever främja varje individs egenvärde (Ekberg 2010, s. 40). I flera av dokumentärerna lyfts problematiken över att ingenting händer runt eleven och genom *Skolmisslyckandet* (SVT 2021) beskriver man att ”när barnen inte klarar skolan och ångesten stegrats lämnas föräldrarna många gånger ensamma i kampen för att hitta rätt hjälp”.

Vidare lyfter psykolog Bo Hejlskov Elvén i *Vårdkaoset* (SVT 2021) att samarbetet mellan olika myndigheter såsom BUP, Habiliteringen, Skola och Socialtjänsten inte fungerar. Han beskriver att det är ”riktigt, riktigt uselt i Sverige det gör det, och orsaken till det är att vi försöker ta reda på vems ansvar, det är inte samarbete”. Likaså i *De osynliga barnen* (TV4 2018) lyfter man att det har hänt något i den svenska skolan som skapat att det står tomma bänkar i klassrum runt om i Sverige. Vidare beskriver en nationalekonom i dokumentären att det finns många anledningar att erbjuda tidiga insatser i form av rätt stöd i skolan. Han menar på att det som riskeras är ett livslångt utanförskap som kommer att kosta samhället 30 miljarder på sikt i form av psykiatri, socialtjänsten och kriminalvården om barnen inte får det stöd som de behöver.

Utifrån ett medieperspektiv skapar dokumentärerna och bygger upp en alarmerande och katastrofal bild av hur Sverige verkligen fungerar och vilka kunskapskrav som ställs på individer. Bilden som målas upp genom media är hur skolan/samhället misskrediterar individer genom de krav som ställs på dem. Därav kan man utläsa genom media att skolan/samhället utesluter individer genom kunskapskraven, du stämplas som avvikande och utsätts därefter för marginalisering, en så kallad social uteslutning ifrån skolan/samhället. Den reaktion som skapas i samhället genom media enligt Garland blir en moralisk panik när olika experter uttalar sig om vad som hänt, särskilt när de betonar ”plötsliga och dramatiska” ökningar. Likaså sociala klyftor skapas i samhället i form av ändrade infrastrukturer i samhället i form av reglering och kontroll, en så kallad kumulativ effekt (2008, ss. 10, 16). Vidare kan man tolka bilden som lyfts i dokumentärerna att händer ingen förändring i skolan/samhället, kommer det gå åt

skogen för många unga individer, likaså kommer det resultera i enorma kostnader för samhället i form av vård, socialtjänst och fängelse.

Regler skapas genom den politiska och ekonomiska makt vi har i samhället och genom dessa skapas processer som övervakar dessa regler. Vi individer är därmed påtvingade att följa andras regler och måste tillämpa dem utan att vi samtyckt till dem. De regler som unga individer måste följa är upprättade av äldre människor, eftersom unga individer inte ses som tillräckligt förståndiga eller ansvarsfulla för att fatta sådana beslut. Avvikelse skapas av hur andra individer reagerar på olika beteenden. Den etiketteringen är inte allmänt etablerad utan snarare föremål för stridigheter och motsättningar i den politiska processen. Att bli stämplad som avvikare skapar därmed följderna i det sociala deltagandet och för individens självbild (Becker 2006, ss. 28-29, 39). I flera av dokumentärerna lyfter man fram att den nya läroplanen, de nya kunskapskraven och det betygssystem som ändrades radikalt 2011 orsakade att många skolor tolkade skollagen helt fel. Nu skulle alla elever helt plötsligt med normal begåvning inkluderas i den vanliga skolan. Alla ”ska kunna gå i en vanlig klass” och kunna analysera och kommunicera på ett helt annat sätt än tidigare. Många mindre undervisningsgrupper lades ner. Ingen räknade med att många av de barn som behöver särskilt stöd i stället skulle stanna hemma” (TV4 De osynliga barnen 2018). När man som barn/ungdom inte kan leva upp till de sociala förväntningar som skapats i skolan och antar ett mindre önskvärt beteende utgör man ett stigma.

Den bild som målas upp genom flera dokumentärer belyser det missförstånd som skapades genom den nya läroplanen och de nya kunskapskraven som kom 2011, där många skolor uppfattade att alla barn med normal begåvning skulle inkluderas i den vanliga skolan och följa samma plan. Detta skapade snarare en exkludering genom att man inte upprättade särskilt stöd för de elever som är i behov av det för att få ta del av undervisningen och få en fungerande skolgång. Dokumentärerna påvisar att det blivit ett enormt lidande för dessa barn och även hela familjen när samhället skapar detta utanförskap. Alla barn har rätt till en fungerande skolgång och då är man skyldig att skapa förutsättningar för att alla ska lyckas och där som först belyser Kalla fakta *De osynliga barnen* (TV4 2018) man problematiken det skapat genom

de nya kunskapskraven 2011, ingen har tidigare gjort detta. Tidigare har man bara skylt på föräldrarnas oförmåga att skicka sina barn till skolan. Det är en desperat bild som målats upp där föräldrar kämpar för att sitt barn ska få en fungerande skolgång och många gånger är det ingen i skolan som tar det på allvar. I slutändan är det staten som är den skyldiga skurken till att inte ta sitt ansvar och ge alla en rättvis skolgång.

Har man börjat tappa intresset för skolan redan i mellanstadiet, skapas ofta problem även senare i livet med att komma in på gymnasiet. Att hoppa av gymnasiet har en negativ association som i vuxenlivet kopplas samman med arbetslöshet, låga löner, fängelse, fattigdom och psykisk ohälsa (Wilkins & Bost 2016). Vidare nämns det i flera av dokumentärerna av både experter, utbildningsminister med flera att detta är ett ”totalt misslyckande för samhället”. I *De osynliga barnen* (TV4 2018) säger generaldirektör Peter Fredriksson på Skolverket så här: ”ja det är faktiskt ett misslyckande för kanske inte bara skolan, utan hela samhället för att vi har elever som inte är i skolan”.

Budskapet i dokumentärerna är att ungdomarna som av samhället stämplas som avvikande individer blir frustrerade. Likaså känner de sig besegrade när de inte klarar av den sociala ordningen som samhället ställer, vilket medför att de till slut flyr ifrån kraven. Det är en oförmåga som skapas genom att individen inte klarar av att uppnå legitima åtgärder. De eliminerar dem genom att fly och beroende på individens personlighet och kulturella skapas olika konsekvenser. Som i Harrys fall i *de osynliga barnen* (TV4 2018) där man lovade honom stöd, som han aldrig fick vilket skapade stora stressreaktioner, ett utåtagerande beteende och där misslyckandet skapade att han valde att vara hemma. Vi förnekar därmed individer som inte kan uppnå vår jämlika ideologi i vår strävan att uppnå framgång i samhället är det budskap som genomsyras i dokumentärerna. Likaså är det ur framgångssynpunkt önskvärt att alla individer innehar dessa sociala mål. De som inte kan uppnå denna sträva går in i ett tillstånd av frustration och flyr in i en oacceptabel situation och i sin ambition skapar detta överdriven oro, fientligheter, neuroser och ett antisocialt beteende (Merton 1938, ss. 678, 680). Likaså lyfter psykolog Bo Hejlskov Elvén i *Skolmisslyckandet* (SVT 2021) att ”finns ingen som

helst forskning som visar att det finns en grupp i samhället vi inte kan ge en fungerande skola, det finns inte”. Enligt dokumentären *de osynliga barnen* om man får rätt pedagogik kan man excellera, däremot om man inte tar hänsyn till deras svårigheter och anpassar kan man inte lyckas (TV4 2018).

Sociala sammanhang, utanförskap och kriminalitet

I *Vem ska rädda barnen* (SVT 2022) diskuteras de vilka förödande konsekvenser som skapas när man sätter in åtgärder när eleverna går i slutet av högstadiet. Läraren beskriver att alla jobbar jättehårt och en av dem säger att: ”jag tror att vi alla har jobbat med lite fel saker ibland, speciellt i samverkan”. I *De osynliga barnen* (TV4 2018) lyfter Harrys mamma problematiken vilka katastrofala följder som skapas kring hennes son Harry som inte får de anpassningar han behöver och då är han bara 8 år och det har gått 6 månader och än har han ingen plats i någon mindre grupp. ”Vad betyder det för Harry att han inte får gå till skolan – Det betyder att han stigmatiserats, han faller utanför sociala sammanhang. Han står utan utbildning”. Harrys mamma beskriver att denna stigmatisering är förödande både för honom själv, likaså hans tvillingsyster och henne som mamma.

I sociologiska sammanhang diskuteras ofta avvikelse som ett brott mot en central regel skapat av samhället. Man söker efter förklaringar och förståelse i avvikande individers personlighet och genom den livsstil de innehar som kan förklara övertrampet. Avvikelsen skapas av samhället och orsaken till övertrampet handlar om avvikarens sociala faktorer som triggar i gång beteendet. Den avvikande individens övertramp upprättas av sociala grupper i samhället och när den typiska individen utför själva övertrampet betecknas hen därmed som utanförstående när hen försummar gruppreglerna (Becker 2006, s. 22). I *Diagnoseexplosionen* (SVT 2021) berättar Tures mamma att varje dag när hon skulle hämta hem Ture sa personalen ”vi måste prata med dig” Ture har gjort någonting. Ture stod bredvid sin mamma och fick dagligen höra att han missköt sig på ett eller annat sätt genom att knuffats retas, inte sitta still, samtidigt får han höra det i bilen på vägen hem att han inte kunde sköta sig och detta resulterade i att han blev arg varje gång.

I flera dokumentärer lyfts problematiken som många föräldrar har för att deras barn ska få en fungerande skolgång. Professor Sven Bälte i barn och ungdomspsykiatrisk vetenskap lyfter därmed i *Skolmisslyckandet* (SVT 2021) de sociala konsekvenser i som kan skapas när det inte finns hjälp, stöd, behandling och insatser för dessa familjer för att få ett fungerande "livspussel". Likaså lyfter Bälte att dessa familjer har en helt fruktansvärd situation genom att de inte lyckas få förståelse för sitt barns behov av särskilt stöd.

I studiet av vad avvikande beteende är, måste man komma till klarhet att perspektivet hos den som innehar detta beteende har en stor markant skillnad gällande hur perspektivet bedöms av individer som förkastar beteendet. Vidare kan man därmed tolka att det som framställs genom dokumentärerna går att analysera genom Beckers avvikelse teori. Genom detta kan man tolka att dessa individer upplever att de kritiserats och värderats av individer som inte innehar kunskap när de själva inte har varit delaktiga i att stifta dessa regler. De accepterar därmed inte att bli påtvingade regler som, de själva inte har accepterat och som gör att de är förpassad till ett utanförstående (Becker 2006, s. 27).

En möjlig förklaring till själva utvecklingen av ungdomsbrottsligheten kan vara att skolan lämnar över problemen på andra instanser, eftersom de fått färre resurser till skolan. Förklaringen handlar inte om ungdomarnas beteende utan snarare hur vi i vuxen världen organiserar oss runt sociala problem (Estrada 2017, s. 356). När individen tilldelats en diskrepans/avvikelse och det blivit uppenbart, undergrävs hans sociala identitet och hen blir avskuren i från samhället. En misskrediterad individ som inte accepterats utav omgivningen och världen söker sig till andra sympatiska likasinnade individer som har samma stigma och där blir hen accepterar för den individ hen är i världen. Föräldrarna till en misskrediterad individ som är stigmatiserad kan även bli behandlad på samma sätt, alltså få ett stigma i tredje hand, däremot kan det avta i intensitet om avståndet ökar (Goffman 2020, ss. 46, 59). I flera av dokumentärerna lyfts hur viktig skolan är för att lyckas senare i livet för att inte hamna i ett utanförskap. I dokumentären *Vem ska rädda barnen* (SVT 2022) så nämns bland annat "de viktigaste faktorerna" för att inte dras till kriminalitet handlar om att klara skolan. Eftersom många inte får fullständiga betyg,

så har polisen med stor oro sett hur flera sysslösa unga och nästan uteslutande pojkar och unga killar rekryterats av gängen. Den bild som målas upp av ett skolmisslyckande är att ett utanförskap innebär för den enskilda individen en fara för både individens egna mående och en fara för samhället i stort och som faktiskt kan leda till kriminalitet bara för att skolan/samhället/staten struntar i att tillgodose dessa elever sin rätt till en fungerande skolgång. Det framkommer även att om du har engagerade föräldrar som faktiskt finns, så hjälper inte det. Alltså fungerar du inte enligt den fyrkantiga normen samhället vill att varje enskild individ ska göra, förpassas du till ett utanförskap oavsett vilka tillgångar du har. Detta är en samhällsfara som faktiskt samhället är medförfattare till själva, samtidigt hur kan ett samhälle strunta i en ung individs rätt till ett fungerande liv.

Enligt Merton så kan brottslighet frambringas även när vanliga individer utsätts för onormala eller stressiga förhållanden. Det handlar inte alltid om att individen har en psykologisk eller biologisk störning. Skolsystem kan därför pressa individer genom svåra eller frustrerande krav som kräver att du är foglig och gör det du blir tillsagd. Därför upplever många manliga elever svårigheter genom de krav som ställs, eftersom de vill behandlas och ses som en man. Därmed är det lätt att anta maskulinitet genom brottslighet (Agnew 2015, ss. 114-116).

Sammanfattningsvis kan vi se att det i alla fem dokumentärer lyfts fram att samhällets oförmåga att anpassa skolan att ge elever rätt stöd kommer få katastrofala följder i form av enorma pengar i vårdkostnader, socialförsäkringar och kostnader för kriminalitet när man blundar för verkligheten.

Avslutande diskussion

Syftet och målet med studien har varit att synliggöra hur barn/ungdomar som har en problematisk skolfrånvaro beskrivs och porträtterats i (fem) dokumentärfilmer. Likaså har studien fokuserat på hur kopplingen mellan skolfrånvaro och kriminalitet lyfts fram i dokumentärerna med hjälp av Mertons strainteorier, Goffmans perspektiv på stigma och Beckers avvikelseteorier.

De frågor som har besvarats är 1) hur diskuterats orsaker och anledningar till att barn/ungdomar hamnar i problematisk skolfrånvaro i dokumentärerna? 2) vilka sociala konsekvenser tas upp i dokumentärerna angående en problematisk skolfrånvaro? Samt 3) hur diskuteras en problematisk skolfrånvaro i förhållande till kriminalitet i dokumentärerna

Det som hela tiden framkommer i dokumentärerna av både experter, föräldrar och barn är att de faktiskt vill gå till skolan, men det funkar inte fullt ut som skolan ser ut idag. Vidare kan man utläsa i dokumentärerna att det är svårt som elev att få rätt stöd, förståelse och hjälp i skolan om man är i behov av det för att få en fungerande skolgång. Som systemet ser ut idag kan man utläsa att dessa elever bara känner sig misslyckade och tillbringar mer tid inne på toaletterna på grund av ångest för att de inte klarar av skolans krav eller så sticker dem från skolan. Likaså framkommer det genom dokumentären *vem ska rädda barnen* (SVT 2022) att samverkan kring dessa elever inte funkar, för att de jobbar med fel saker. Därför är inte skolan till för alla när man inte klarar av att uppnå skolans krav och förväntningar. Det skolsystem vi har idag som upprättades 2011 med de nya kunskapskraven för grundskolan och ett betygssystem som ställer för höga krav på analys redan vid tidig ålder uttalade sig även utbildningsminister Anna Ekström om i *skolmisslyckandet*, de är inte rimliga och har därför skrivits om och kommer gälla ifrån höstterminen 2022 (SVT 2021).

Problematiken och bilden som framställs i dokumentärerna är just att skolans kunskapskrav som kom 2011 slår ut elever som inte klarar av att anpassa sig efter dessa krav. Speciellt barn /ungdomar som har NPF diagnoser, men kunskapskraven skapar även diagnoser enligt experter, eftersom kraven är så hårt ställda. Systemet skapar ett socialt utanförskap, eftersom det är så svårt att uppnå belyses i dokumentärerna. Det här kommer att kosta ofantliga summor om inte kunskapskraven förändras, likaså måste skolan vara rustad och inneha kunskap för att individer kan vara olika och kanske är i behov av anpassningar för att få en fungerande skolgång.

Goffman uttrycker att det inte handlar om individens vilja, utan snarare om dess biologiska förutsättningar inte stämmer för att lyckas leva upp till den norm som samhället har upprättat (Goffman 2020, s. 181). Något som framkommer i dokumentärerna är att samhället inte investerar i de unga individer som har en problematisk skolgång. På sikt skapar detta ett ofrivilligt socialt utanförskap som vårt samhällssystem är medskyldiga till.

I dokumentärerna framställer man Christopher Gillberg som en auktoritet och ger han stort utrymme och belyser hans gedigna erfarenhet och detta stärker och lyfter det man vill pålysa om att dagens frustrerande kunskapskrav är alldeles för hårt ställda och ger därmed storyn en stor tyngd. Kan då konstatera att Gillberg och Merton är inne på exakt samma spår att onormala och stressade förhållanden kan skapas, även om individen inte har en biologisk eller psykologisk störning. Därmed kan vi konstatera att skolan bidrar och skapar avvikande beteende hos individer genom sitt kunskapskrav (Agnew 2015, ss. 114-116).

Det behöver alltså inte vara en biologisk eller psykologisk störning, utan något som skolan och samhället har skapat. Bilden som framställs är att många föräldrar får ofta stämpeln som dåliga föräldrar som inte klarar av att uppfostra sitt barn/ungdom när de inte klarar av att sätta sin fot på skolan. När det nu i stället mer och mer i samhället uppdagas att vårt skolsystem har stora brister. Sedan dokumentären som Kalla fakta skapade (TV4 2018) om *de osynliga barnen* kom ut, har det eskalerat genom att olika medier granskar och undersöker fenomenet. Det man kan konstatera är att det behöver komma upp till ytan och granskas, för alla elever har rätt till en fungerande skolgång.

Det är bra att detta genom media lyfts och reflekteras runt, för det som händer våra barn/ungdomar och som de flesta individer alltid uttrycker, de är vår framtid. Därför ska detta systemfel uppdagas som skapat att många unga individer löper risk för ett socialt utanförskap och exkludering när alla inte inkluderas i den svenska skolan.

Det som genomsyras i dokumentärerna är alltså att olika myndigheter såsom; BUP, Habiliteringen, Skola och Socialtjänsten har inte ett gemensamt fungerande samarbete, snarare får man känslan av att det fungerar riktigt dåligt och att man

lägger skulden på någon annan. Likaså är det föräldrarna som får hålla i alla trådar för att det ska fungera något sånär, men ändå fungerar det inte. Känslan och bilden som skapas genom dokumentärerna är att man får ingen hjälp eller förståelse oavsett hur mycket eller lite en förälder kämpar för att sitt barn/ungdom ska få en fungerande skolgång så hjälper inte det, för ingenting händer. Det handlar om ett socialt utanförskap, en exkludering vårt system skapar för barn/unga som inte klarar av kraven som ställs i skolan är något som både uttalas och lyser igenom hos de framstående experter som medverkar i dokumentärerna. Vidare något som hela tiden framkommer av experter är att detta kommer att påverka vårt samhälle negativt längre fram när man nu väljer att exkludera individer genom vårt skolsystem i form av enorma summor i form av sjukvård, socialtjänst och kriminalitet.

Dokumentärerna genomsyras därmed av ett ifrågasättande till varför skolan och samhället skapat ett skolsystem som inte inkluderar alla barn och ungdomar. Likaså ifrågasätter man varför inte skolan har förståelse och kunskap om att individer är olika. Vidare framgår i dokumentärerna av experter att det är ett kortsiktigt tänk man skapat genom att man inte tänker långsiktigt och att det kommer få katastrofala följder i samhället.

Att Christopher Gillberg och Anna Ekström och även andra individer med högre ställning i samhället har fått komma till tals skapar en viss tyngd och betydelse i dokumentärerna, vilket skapar en verklighetsbaserad tydlig bild av vad som faktiskt pågår i skolan.

Slutord

Som avslutning vill jag lyfta att det är oerhört relevant att forska vidare om problematisk skolfrånvaro. Framför allt inte bara forska rent teoretiskt, utan faktiskt handgripligen inkludera alla våra barn och ungdomar i skolan/samhället, så att alla individer får den rätt till en framtid som de har. Det finns ingen forskning som psykolog Bo Hejlskov Elvén i *skolmisslyckandet* (SVT 2021) lyfter som visar på att man inte kan ge alla en fungerande skolgång om eleven bara får rätt verktyg för att lyckas i form av individuellt stöd och individuella lösningar. Det är enligt honom

den största explosionsmekanismen som finns i samhället är att man kan kuggas i grundskolan.

Tar illa vid mig av det som framkommer i dokumentärerna, speciellt Anna Ekströms uttalande om kunskapskraven som kom 2011 att det är ett systemfel! Det ska våra barn/ungdomar som inte klarar av skolans krav bli lidande av att genom hamna i ett socialt utanförskap som kanske går så illa så de hamnar i kriminalitet. Varför ska då skolan som det framkommer i *Diagnoseexplosionen* (SVT 2021) skicka dessa barn till BUP för utredning är det lösningen på problemet? Då är det väl egentligen inte eleven som ska utredas utan snarare skolsystemet!

Det handlar därmed inte om att du är en dålig förälder om ditt barn/ungdom misslyckas i skolan och får en problematisk skolfrånvaro och hamnar i socialt utanförskap som kan leda till kriminalitet. Det är som nationalekonom Ingvar Nilsson en av Sveriges främsta experter uttrycker sig både i de osynliga barnen (TV4 2018) och i *Delakänslan-podden* (2017) att vad leder detta utanförskap till? Att sätter man inte in åtgärder så kommer detta kosta samhället ofantligt mycket mer i kostnader av socialtjänst, sjukvård och polis. Att man då inte väljer att satsa på våra barn och unga individer redan när de är små på låg- och mellanstadiet har inte samhället/rektorn tänkt på utan nu väntar man till slutet av högstadiet när det nästan är för sent.

Att då utanförskapet leder till destruktiva handlingar både mot sig själv och samhället är något skolsystemet skulle ha insett tidigare. Vi kommer nog också tyvärr få se fler skolattacker om vi inte inser vad detta utanförskap leder till om vi inte förstår konsekvenserna av vårt handlande. Som avslutande reflektion vill jag även lyfta Kalla fakta nya dokumentär som precis kommit ut med *Barnen på fjärde våningen* (TV4 2022) som vi ska ta på största allvar där 17 elever av 20 elever blev kriminella när de placerades utan lärare, undervisning eller åtgärdsprogram. Det finns inga fler ord att uttrycka utan jag hoppas att denna studie belyser hur viktigt det är att alla elever är lika viktiga att inkluderas i den svenska skolan, framför allt måste detta komma upp till ytan!

Referenslista

- Aftonbladet (2020) *Allt yngre dras in i gängkriminalitet*. Hämtad från <https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/aP294d/allt-yngre-dras-in-i-gangkriminalitet?msckid=a8461d2bc4bb11ecb85926d0d9a831c3> [2022-04-25]
- Aftonbladet (2019) *Malmöskola kan ha diskriminerat elev*. Hämtad från <https://www.aftonbladet.se/debatt/a/AdBlb3/malmoskola-kan-ha-diskriminerat-elev?msckid=81943bebc55811ec915f0770faadbc05> [2022-04-26]
- Aftonbladet (2022) *Unga utan utbildning kastas in i kriminalitet*. Hämtad från <http://www.expressen.se/debatt/unga-utan-utbildning-kastas-in-i-kriminalitet/?msckid=f2cd6676d14511ecaf7cf89e4baa7643> [2022-05-11]
- Agnew, R. (2015) *Juvenile delinquency, causes and controll*. 5 uppl. Förlag: Oxford University Press USA
- Becker, H. S (2006) (1963) *Utanför - Avvikandets sociologi*. Förlag: Arkiv förlag/A-Z förlag
- Bergström, G. & Boréus, K. (2018) Samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys. I Boréus, K. & Bergström, G. (red.) (2018). *Textens mening och makt, metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur AB, ss. 17-45
- Boréus, K. (2015) *Texter i vardag och samhälle*. I Ahrne, G. & Svensson, P. (red.) (2015). *Handbok i kvalitativa metoder*. Förlag: Liber AB, ss. 157-175
- Boréus, K. & Kohl, S. (2018) *Innehållsanalys*. I Boréus, K. & Bergström, G. (red.) (2018). *Textens mening och makt, metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur AB, ss. 49-89
- Bryman, A. (2018) *Samhällsvetenskapliga metoder*. 3 uppl. Förlag. Liber AB
- Brå (2009) *Orsaker till brott bland unga och metoder att motverka kriminell utveckling – En kunskapsinventering*. Hämtad från <https://bra.se/download/18.1ff479c3135e8540b2980001575/1371914736934/2009>

[orsaker till brott bland unga.pdf?msclkid=36e5c457c49111ecb7c40b32bf503037](#) [2022-04-25]

Delakänslan-podden (2017) *Vad kostar utanförskapet? med Ingvar Nilsson*. Hämtad från <https://castbox.fm/vb/34144233> [2022-05-17]

Ekberg, M. (2010) *Dom kallar oss värstingar. Om ungas lärande i mötet med skola, socialtjänst och polis*. Linneaus University Press nr 25/2010. Doktorsavhandling i pedagogik.

Estrada, F. (2017) Ungdomsvåld: uppmärksamhet och reaktion. I Estrada, F. & Flyghed, J. (red.) (2017). *Den svenska ungdomsbrottsligheten*. 4 uppl. Lund: Studentlitteratur AB, ss. 343-371

Expressen (2022) *Unga utan utbildning kastas in i kriminalitet*. Hämtad från <https://www.expressen.se/debatt/unga-utan-utbildning-kastas-in-i-kriminalitet/?msclkid=8e47bcb0c4ba11ec8adea87491c7d8e6> [2022-04-26]

Forsell, T. (2020) *Man är ju typ elev, fast på avstånd; Problematisk skolfrånvaro ur elevers, föräldrars och skolpersonals perspektiv*. Hämtad från www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1510143/FULLTEXT01.pdf [2022-05-11]

Garland, David. 2008. *On the concept of moral panic*. *Crime Media Culture* 4(1): 9-30. doi: 10.1177/1741659007087270

Goffman, E. (2020) *Stigma – Den stämplades roll och identitet*. 5 uppl. Lund: Studentlitteratur AB

Göteborgs Universitet (2021) *Problematisk skolfrånvaro/”hemmasittare”*. Hämtad från <https://www.gu.se/gnc/problematisk-skolfranvarohemmasittare> [2022-04-11]

Jewkes, Y. (2015). *Media & Crime*. 3 uppl. Förlag: SAGE Publications Ltd

Kalla Fakta (TV4). (2022). *Kalla fakta: Barnen på fjärde våningen*. Hämtad från <https://www.tv4play.se/program/kalla-fakta-barnen-pa-fjarde-vaningen> [2022-05-18]

Merton, R. (1938) *Social structure and anomie*. Hämtad från <https://www.csun.edu/~snk1966/Robert%20K%20Merton%20-%20Social%20Structure%20and%20Anomie%20Original%201938%20Version.pdf?msclkid=b349df03c5f911ecad7cd5cea53574c0> [2022-04-27]

Polisen (2022) *Unga som begår brott – Polisens arbete*. Hämtad från <https://polisen.se/om-polisen/polisens-arbete/ungdomsbrott/> [2022-04-25]

Repstad, P. (2007). *Närhet och distans – Kvalitativa metoder i samhällsvetenskap*. 4 uppl. Lund: Studentlitteratur AB

Ring, J. (2017) Riskfaktorer och brott. I Estrada, F. & Flyghed, J. (red.) (2017). *Den svenska ungdomsbrottsligheten*. 4 uppl. Lund: Studentlitteratur AB, ss. 93-123

Skolinspektionen (2011) *Skolpliktsbevakning*. Hämtad från <https://www.skolinspektionen.se/beslut-rapporter-statistik/publikationer/ovriga-publikationer/2011/skolpliktsbevakning/> [2022-04-08]

Skolverket (2022) *Skolplikt och rätt till utbildning*. Hämtad från <https://www.skolverket.se/regler-och-ansvar/ansvar-i-skolfragor/skolplikt-och-ratt-till-utbildning> [2022-04-08]

Skolvärlden (2020) *Ny HD-dom: Brist på stöd är diskriminering*. Hämtad från <https://skolvärlden.se/artiklar/ny-hd-dom-brist-pa-stod-ar-diskriminering> [2022-04-08]

SOU 2016:94 (2016) *Saknad! Uppmärksamma elevers frånvaro och agera*. Utbildningsdepartementet. Hämtad från <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2017/01/sou-201694/> [2022-04-11]

SPSM (2022) Vad är neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF)? Hämtar från <https://www.spsm.se/funktionsnedsattningar/neuropsykiatriska-funktionsnedsattningar-npf/vad-ar-neuropsykiatriska-funktionsnedsattningar-npf/> [2022-06-09]

Svensson, P. (2015) Teorins roll i kvalitativ forskning. I Ahrne, G. & Svensson, P. (red.) (2015). *Handbok i kvalitativa metoder*. Förlag: Liber AB, ss. 208-219

Svensson, P. & Ahrne, G. (2015) Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt. I Ahrne, G. & Svensson, P. (red.) (2015). *Handbok i kvalitativa metoder*. Förlag: Liber AB, ss. 17-31

SVT Opinion (2019) *Skolan avgörande i kampen mot kriminalitet*. Hämtad från <https://www.svt.se/opinion/skolan-avgorande-i-kampen-mot-kriminaliteten?msckid=6193e631c54211ecbf35b91981775119> [2022-04-26]

Wilkins, J., Bost, L. (2016) Dropout Prevention in Middle and High Schools: From Research to Practice. *Intervention in School and Clinic*, Vol. 51(5) 267-275. doi: 10.1177/1053451215606697. Hämtad från <https://journals.sagepub.com/stock/default+domain/iWy5rD4NAzSYbXj9djS5/full>

Referenser dokumentärer

Kalla Fakta (TV4). (2018). *Kalla fakta: De osynliga barnen*. Hämtad från <https://www.tv4play.se/program/kalla-fakta/del-10-de-osynliga-barnen-sasong-2018/10001100> [2022-04-11]

SVT Play (SVT). (2022). *Vem ska rädda barnen*. Hämtad från <https://www.svtplay.se/video/34477392/vem-ska-radda-barnen?id=8ryXXoB> [2022-04-11]

Uppdrag Granskning (SVT). (2021). *Diagnoseexplosionen*. Hämtad från <https://www.svtplay.se/video/34072706/uppdrag-granskning-bokstavsbarren/uppdrag-granskning-bokstavsbarren-diagnoseexplosionen?id=e7Y4gpW> [2022-04-11]

Uppdrag Granskning (SVT). (2021). *Skolmisslyckandet*. Hämtad från <https://www.svtplay.se/video/34072710/uppdrag-granskning-bokstavsbarren/uppdrag-granskning-bokstavsbarren-skolan-och-misslyckandet?id=82aonEE> [2022-04-11]

Uppdrag Granskning (SVT). (2021). *Vårdkaoset*. Hämtad från
[https://www.svtplay.se/video/34072690/uppdrag-granskning-
bokstavsbarne/uppdrag-granskning-bokstavsbarne-vardekaoset?id=e3p62zm](https://www.svtplay.se/video/34072690/uppdrag-granskning-bokstavsbarne/uppdrag-granskning-bokstavsbarne-vardekaoset?id=e3p62zm)
[2022-04-11]